

DECLARACIÓN UNIBERSAL DE DREITOS LINGÜISTICOS

As estituzions y organizazions no gubernamentals siñaderas d'ista Declaración Unibersal de Dreitos Lingüisticos, achuntadas en Barzelona, entre os diyas 6 y 9 de chunio de 1996,

En considerando a Declaración Unibersal de Dreitos Umans de 1948, en cualo branquil expresa «a fe n'os dreitos umans alazetals, n'a dinidá y n'a balura d'a presona humana y n'a igualdá de dreitos d'ombres y mullers»; y que n'o suyo articlo segundo estable que «toda presona tien toz os dreitos y todas as libertaz» sin de distinzione de «raza, color, seceso, luenga, relixión, opinión pulítica u atra, orixen nazional u sozial, posición económica, naximiento u cualsiquier atra condición»;

En considerando o Pauto Internazional de Dreitos Zebils y Pulíticos de 16 d'abiento de 1966 (articlo 27) y o Pauto Internazional de Dreitos Economicos, Sozials y Culturals d'a mesma calendata, en cuales branquils postulan que o ser umán no puede estar libre si no se'n creyan as condizions que le premitan espleitar tanto d'os suyos dreitos zebils y pulíticos, como d'os suyos dreitos economicos, sozials y culturals;

En considerando a Resolución 47/135, de 18 d'abiento de 1992 de l'Asambleya Cheneral d'a Organización d'as Nazions Unidas, que adouta a Declaración sobre os dreitos d'as presonas pertenexiens a minorías nazionals u etnicas, relixiosas y lingüísticas;

En considerando as declarazions y combenios d'o Consello d'Uropa, como o Combenio Uropeyo t'a proteuzión d'os Dreitos Umans y as Libertaz Alazetals de 4 de nobiembre de 1950 (articlo 14); a Combenzión d'o Consello de Menistros d'o Consello d'Uropa, de 29 de chunio de 1992, por a cuala s'apreba a Carta Uropeya sobre as luengas rexionals u minoritarias; a Declaración d'a Tuca d'o Consello d'Uropa, o 9 d'outubre de 1993, sobre as minorías nazionals; y a Combenzión-bastida t'a proteuzión d'as minorías nazionals d'o mes de nobiembre de 1994;

En considerando a Declaración de Santiago de Compostela d'o International PEN Club y a Declaración de 15 d'abiento de 1993 d'o Comité de Treslazions y Dreitos Lingüisticos d'o International PEN Club sobre a proposta de reyalizar una conferenzia mundial de Dreitos Lingüisticos;

En considerando que n'a Declaración de Recife, Brasil, de 9 d'outubre de 1987, o XXII Seminario de l'Asoziazión Internazional ta o Desembolique d'a Comunicación Intercultural recomienda a la Organización d'as Nazions Unidas

que prengan as midas que sigan amenister con l'ochetibo d'adoutar y reyalizar una Declarazió Unibersal de Dreitos Lingüisticos;

En considerando a Combenzió lumero 169 d'a Organizació Internazional d'o Treballo, de 26 de chunio de 1989, relatiba a os pueblos indixenas independiens;

En considerando que a Declarazió Unibersal d'os Dreitos Coleutibos d'os Pueblos, Barzelona, mayo de 1990, declara que toz os pueblos tienen o dreito d'espresar y de desembolicar a suya cultura, a suya luenga y os suyos regles d'organización y, ta ixa fin, a dotar-se d'as suyas propias estruturas puliticas, educatibas, de comunicazió y d'almenistratzions publicas, en bastidas puliticas diferens;

En considerando a Declarazió de Rematanza de l'Asambleya Cheneral d'a Federazió Internazional de Profesorau de Luengas Mudernas en Pécs (Ongría),

o 16 d'agosto de 1991, que recomienda que os dreitos lingüisticos sigan consideraus como dreitos alazetals d'a presona;

En considerando l'informe d'a Comisió de Dreitos Umans d'o Consello Economico y Sozial d'a Organizació d'as Nazions Unidas, de 20 d'abril de 1994, sobre o borrador de Declarazió d'os Dreitos d'os Pueblos Indixenas, en cuala declarazió os dreitos indibiduals de baluran n'a bastida d'os dreitos coleutibos;

En considerando o borrador d'a Declarazió d'a Comisió Interamericana de Dreitos Umans sobre os Dreitos d'os Pueblos Indixenas, aprebau n'a sesión 1278, de 18 de setiembre de 1995;

En considerando que a más gran parti d'as luengas menazadas d'o mundo pertenxen a comunidaz no pas sobiranas y que os fautors prenzipials que empachan o desembolique d'istas luengas y azeleran o prozeso de sustituzión lingüistica son a manca d'autogobierno y a pulitica d'estaus que imposan as suyas estruturas puliticas y almenistratibas y a suya luenga;

En considerando que a imbasión, a colonizació y a ocupazió, asinas como atras menas de subordinazió pulitica, economica u sozial, emplican asobén a imposizió direuta d'una luenga allena u a distorsión d'a perzeuзиón d'a balura d'as luengas y l'aparición d'autitz lingüisticas cherarquizans que afeutan a la leylá lingüistica d'os fabladors; y en considerando que, por istas causas, mesmo as luengas de bels pueblos que han auzediu t'a sobiranía, son inmersas en un prozeso de sustituzión lingüistica por una pulitica que faborexe a fabla d'as antigas colonias y antigos poders imperials;

En considerando que l'unibersalismo ha d'alazetar-se en bella conzeuзиón d'a dbersidá lingüistica y cultural que prebalexca sobre as tendenzias omoxeneizaderas y as d'isolamiento esclusibista;

En considerando que differens fautors de natura estralingüistica (estoricos, puliticos, territorials, demograficos, economicos, sozioculturals y soziolingüisticos, asinas como os relazionaus con autitz coleutibas) cheneran problemas que prebocan a disparixión, marguinazión y eschenerazón

de lumerosas luengas, y que, por ixo, cal que os dreitos lingüisticos se planteyen dende bella pesperutiba global, ta que se puedan aplicar as soluzions adoques ta cada caso;

Replecando que ye amenister una Declaración Unibersal de Dreitos Lingüisticos que premita correxir os desequilibrios lingüisticos de traza que asegure o respeto y o desembolique pleno de todas as luengas y que establa os prenzipios d'una paz lingüistica planetaria chusta y equitatiba, como fautor clau n'o mantenimiento d'as relazions sozials armoniosas;

DECLARAMOS QUE

BRANQUIL

A situgazión de cada luenga, en beyer as consideranzions prebias, ye o resultau d'a comberchenzia y a interaización de bella multiplizidá de fautors differens: pulitico-churidicos, ideyoloxicos y estoricos, demograficos y territorials, economicos y sozials, lingüisticos y soziolingüisticos, interlingüisticos y suchetibos.

Concretamén, en l'autualidá, ixos fautors se definen por:

- A biella tendenzia unificadera d'a más gran parti d'estaus ta reducir a dbersidá y ta faborexer autitz albersas t'a pluralidá cultural y o pluralismo lingüistico.
- O prozeso de creyazión d'una economía mundial y, en consecuenzia, de creyazión d'un mercau mundial d'informazión, comunicacions y cultura, que afeuta a las esferas de interrelación y a las trazas d'interaización que pueden garantizar a codesión interna d'as comunidaz lingüisticas.
- O modelo economizista de creximiento empentau por os grupos economicos internacionals, que pretende identificar a manca de regulazión con o progreso y o individualismo competitivo con a libertá, y que chenera graus y crexiens desigualdaz economicas, sozials, culturals y lingüisticas.

As menazas que, en l'inte autual, presionan a las comunidaz linguisticas, siga por a manca d'autogobierno, por una baxa demografía, por bella población parzialmén u entegramén espardida, por una economía feble, por una

luenga no codificada, u por un modelo cultural oposau con o dominador, fan que muitas luengas no puedan sobrebirir y desembolicar-sen si no s'encorren d'una traza estreita os siguiens ochetibos:

- N'a pespeutiba pulitica, conzebir una organización d'a dibersidá lingüistica que premita a partizipazión efeutiba d'as comunidaz lingüisticas n'iste nuebo modelo lingüistico.
- N'a pespeutiba cultural, fer plenamén compatible o espacio mundial d'as comunicazions con a partizipazión equitatiba de toz os pueblos, de todas as comunidaz lingüisticas y de todas as presonas n'o prozeso de desembolique.
- N'a pespeutiba economica, faborexer un desembolique sustenible alazetau n'a partizipazión de toz y n'o respeto por o equilibrio ecoloxico d'as soziedaz y por bellas relazions equitatibas entre todas as luengas y as culturas.

Por todas ixas razons, ista Declarazión prene as comunidaz lingüisticas, y no pas os estaus, como punto de rancada, y s'entrefica n'o contesto d'o refirme d'as estituzions internazionals capazes de garantizar un desembolique sustenible y equitatibo t'a totalidá d'a umanidá y tien como finalidá empentar a creyazón d'una bastida pulitica t'a dibersidá lingüistica, alazetada n'o respeto, a combibenzia armoniosa y o benefizio reziproco.

TETULO PRELIMINAR

Conzeutos

Articlo 1

1. Ista Declarazión considera como comunidá lingüistica á cualesquier soziedá humana que, estableida en bel espacio territorial determinau, reconoxiu u no, s'autoidentifica como pueblo y ha desembolicau una luenga común como meyo de comunicación natural y de codesión cultural entre os suyos miembros. O termino de luenga propia d'un territorio se refiere a la fabla d'a comunidá estableida estoricamén n'ixe espacio.
2. Ista Declarazión ranca d'o prenzipio de que os dreitos lingüisticos son de begada indibiduals y coleutibos. Ta definir a plena estensión d'os dreitos lingüisticos, s'adouta como referén o caso de bella comunidá estorica n'o suyo espacio territorial, entendíu iste no sólo que l'aria territorial an que i bibe ista comunidá, sino tamién o espacio sozial y funzional impreszindible ta o pleno desembolique d'a fabla. Sólo que sobre ixos alavez ye posible definir os dreitos d'os grupos lingüisticos ementadas n'o punto 5 d'o presén articlo, y os d'as presonas que biben difuera d'o territorio d'a suya comunidá, en terminos de bella gradazión u continuum.
3. A os efeutos d'ista Declarazión, son coleutibidaz que se troban n'o suyo territorio propio y pertenexen a una comunidá lingüistica as que:
 - I. se troban sapartadas d'o cuerpo mayoritario d'a suya comunidá por güegas puliticas u almenistratibas;
 - II. se troban estoricamén estableidas en bella chiqueta aria cheografica, redoladas por os miembros d'atras comunidaz lingüisticas; u
 - III. se troban estoricamén estableidas en bella aria cheografica compartida con os miembros d'atras comunidaz lingüisticas d'antezedens estoricos

semellans.

4. Ista Declaración considera tamién a os pueblos nomadas, n'as suyas arias estoricas de migración, y a os pueblos estoricamén estableíos en puestos cheograficos espardius, como comunidaz lingüísticas aintro d'o suyo territorio.

5. Ista Declaración considera como grupo lingüístico á cualesquier comunidá humana que comparte una mesma fabla y que ye estableída n'o espacio territorial de belatra comunidá lingüistica, pero que no poseye antezedens estoricos equibalens a os d'ista comunidá. Son exemplos d'ixos grupos os immigralus, refuxiaus, deportaus u os miembros d'as diasporas.

Articlo 2

1. Ista Declaración considera que, cuan diferens comunidaz y grupos lingüisticos combiben n'un mesmo territorio, os dreitos formulaus n'ista Declaración han d'exerzer-sen sobre os alavez d'o respeto reiproco y aintro d'as guaranzias democraticas n'a más gran estension suya.

2. En l'inte d'estabrir l'apropiada articulación entre os respetibos dreitos d'istas comunidaz y grupos lingüisticos, y d'as presonas que en forman parti, cal rechirar un equilibrio soziolingüistico satisfactorio n'o que se pare cuenta en os respetibos prezeds estoricos n'o territorio y a suya boluntá espresada democraticamén. Entre istos fautors, en trobamos os que pueden consellar un trato de finalidá compensatoria ta restablir o balanze: o caráuter coerxitivo d'as migrazions que ha empentau ent'a combibenzia d'as diferens comunidaz y grupos, y o suyo grau de vulnerabilidá pulitica, sozioeconomica y cultural.

Articlo 3

1. Ista Declaración considera como dreitos presonals inallenables, exerzibles en cualesquier situgazión, os siguiens:

- o dreito d'estar reconoxiu como miembro d'una comunidá lingüistica;
- o dreito d'emplegar a luenga propia tanto en pribau como en publico;
- o dreito d'emplegar o propio nombre;
- o dreito d'interrelacionar-se y a asoziar-se con otros miembros d'a propia comunidá lingüistica d'orixen;
- o dreito de mantener y desembolicar a cultura propia;

y toz os dreitos idiomaticos reconoxius n'o Pauto Internazional de Dreitos Zebils y Puliticos de 16 d'abiento de 1966 y n'o Pauto Internazional de Dreitos Economicos, Sozials y Culturals d'a mesma calendata.

2. Ista Declaración considera que os dreitos coleutivos d'os grupos lingüisticos, incluyen, antimás d'os siñalaus ta os suyos miembros en l'alpartau de debán, d'alcuerdo con as condizions que se siñalan en l'articlo 2.2, os siguiens:

- o dreito de l'amostranza d'a luenga y cultura propias;
- o dreito de disponer de serbizios culturals;
- o dreito d'una presenzia equitatiba n'os meyos de comunicación d'a luenga y cultura propias;
- o dreito d'estar atendiu n'a luenga propia por l'almenistración publica y n'as relazions sozioeconomicas.

3. Os debanditos dreitos presonals y d'os grupos lingüisticos no deben comportar garra ostaclo n'a suya interrelación ni n'a suya entegrazión

aintro d'a comunidá lingüistica acullidora. Tampoco no debe restrinchar os dreitos d'ista comunidá u d'os suyos miembros ta o total emplego publico d'a luenga d'a suya comunidá n'o conchunto d'o espacio territorial propio.

Articulo 4

1. Ista declarazió considera que as presonas que se tresladan y s'establen n'o territorio d'unatra comunidá lingüistica, tienen o dreito y o deber de mantener una autitú d'integración en ella. Iste termino s'apercaza como una sozialización adicional de tals presonas, de traza que puedan preserbar as suyizas carauteristicas culturais d'orixen, y que de begada comparten con a soziedá an que s'ubican, as referencias, as baluras y os modos sufiziens que premitan un funcionamiento sozial global, sin de más grans dificultaz que as d'os miembros d'a comunidá acullidora.
2. Ista declarazió considera, por atro costau, que l'asimilación, replecada como aculturación n'a soziedá acullidora, de traza que se sustituigan as carauteristicas d'a cultura orixinal por as referencias, as baluras y os modos d'ista soziedá, no debe preduzir-se en dengún caso d'una traza forzada u induzida, sino sólo que como resultau d'una ouzión plenamén libre.

Articulo 5

Ista Declarazió s'alazeta n'o prenzipio de que os dreitos de todas as comunidaz lingüisticas son iguais y independiens d'a suya considerazió legal como fablas ofizials, rexionals u minoritarias. Terminos como fablas rexionals u minoritarias no s'emplegan n'ista Declarazió porque, encara que en bels casos a considerazió de fablas rexionals u minoritarias pueda fazilitar l'exerzicio de bels dreitos, ixos y otros calificativos s'emplegan asobén ta restrinchar os dreitos d'as comunidaz lingüisticas.

Articulo 6

Ista Declarazió considera que una luenga no puede estar proclamada como espezifica d'un territorio por o sólo feito d'estar a luenga ofizial d'o estau, u por tener tradición d'o suyo emplego como luenga almenistrativa u de bellas autibidaz culturais.

TETULO PRIMERO

Prenzipios Chenerals

Articulo 7

1. Todas as luengas son a expresión d'una identidá coleutiba y d'una traza diferén de perzebir y describir a reyalidá y, por ixo, cal que puedan espleitar d'as condicions que sigan amenister ta o suyo desembolique en todas as funzions.
2. Toda luega ye una reyalidá costituyida coleutibamén y resulta disponible ta o emplego individual aintro d'una comunidá, como traste de codesión, d'identificación, de comunicación y d'expresión creyatiba.

Articulo 8

1. Todas as comunidaz lingüisticas tienen o dreito d'organizar y de chestionar os propios recursos con a fin d'asegurar o emplego d'a suya luenga en todas as funzions sozials.
2. Todas as comunidaz lingüisticas tienen o dreito de disposar d'os meyos que sigan amenister ta asegurar a trasmisión y continidá d'as suya propia luenga.

Articulo 9

Todas as comunidaz lingüisticas tienen o dreito de codificar, estandarizar, preserbar, desembolicar y promover o suyo sistema lingüistico, sin d' interferenzias induzidas u forzadas.

Articulo 10

1. Todas as comunidaz lingüisticas son iguales en dreitos.
2. Ista Declaración considera como inalmisibles as descriminazions contra as comunidaz lingüisticas, sigan alazetadas n'o grau de soberanía pulitica, n'a suya situgazión sozial, economica u cualesquier atra, u n'o libel de codificación, autualizazión u mudernizazión, u por cualesquier atro criterio.
3. Deben prener-se todas as midas que sigan amenister ta que se faiga reyalidá iste prenzipio d'igualdá, y ta que ixa igualdá siga reyal y efeutiba.

Articulo 11

Todas as comunidaz lingüisticas tienen o dreito d'espleitar d'os meyos de treslazióón direuta y indireuta respeuto a atras fablas, de traza que se guaranzie l'exerzizio d'os dreitos cuaternaus n'ista declarazióón.

Articulo 12

1. Todas as personas tienen o dreito de desembolicar todas as autibidaz d'os ámbitos publicos n'a suya luega, si ye a luenga espezifica d'o territorio an que i bibe.
2. Todas as personas tienen d'emplegar a suya luenga n'os ámbitos personals y familiars.

Articulo 13

1. Todas as personas tienen o dreito de conoxer a luenga propia d'o territorio an que i biben.
2. Todas as personas tienen o dreito de charrar dibersas luengas y de conoxer y emplegar a luenga que millor premita o desembolique presonal u a mobilidá sozial, sin de perchuizio d'as guaranzias establecidas n'ista Declaración ta o emplego publico d'a luenga propia d'o territorio.

Articulo 14

As disposizions d'ista Declaración no se pueden entrepretar ni emplegar en detrimento de cualesquier norma u prautica deribada d'a reglamentazión interna u internacional de bella luenga, si ye más favorable ta o suyo

emplego aintro d'o territorio que li'n ye propio.

TETULO SEGUNDO

Reximen lingüistico cheneral

Seuzión I

Almenistración publica y organismos ofizials

Articlo 15

1. Todas as comunidaz lingüisticas tienen o dreito d'o emplego ofizial d'a suya luenga aintro d'o suyo territorio.
2. Todas as comunidaz lingüisticas tienen o dreito de que os autos churidicos y almenistrativos, que os documentos publicos y pribaus, y que os apuntamientos en rexistros publicos que sigan reyalizaus n'a luenga propia d'o territorio tiengan balura y sigan efeutivos, y que denguna presona no pueda alegar-ne esconoximiento d'a fabla.

Articlo 16

Todas as comunidaz lingüisticas tienen o dreito de comunicar-se por meyo d'a suya luenga propia con serbizios y autoridaz publicos zentrales, territorials, locals y suprateritorials, asinas como con os trestallos almenistrativos en que s'incluye o territorio an que a luenga ye propia.

Articlo 17

1. Todas as comunidaz lingüisticas tienen o dreito de disposar y d'outener n'a suya propia luenga toz os documentos ofizials pertinens t'as relazions que afeuten a o territorio an que a luenga ye propia, imprentaus sobre papel, en soporte informatico u de cualquier atra traza.
2. Os poders publicos deben disposar de formularios y otros modelos de documentos, imprentaus sobre papel, en soporte informatico u de cualquier atra traza, redautaus n'a luenga propia de cada territorio, y ofrexer-los a o publico n'os serbizios que afeuten a os territorios an que cada luenga respetibra ye propia .

Articlo 18

1. Todas as comunidaz lingüisticas tienen o dreito de que as leis y otras disposizions churidicas que les pertoquen se publiquen n'a luenga propia d'o territorio.
2. Os poders publicos que poseyen más d'una fabla territorialmén estorica n'as suyas churisdizions, deben publicar todas as leis y disposizions churidicas de caráuter cheneral en todas istas luengas, con independenzia de que os suyos fabaldors replequen u no otras luengas.

Articlo 19

1. As asambleyas de representans han de considerar ofizial cadaguna d'as luengas que se fablan n'o territorio que representan.

2. Iste dreito ye d'aplicación tamién t'as comunidaz d'ubicación espardida que se refieren en l'article uno, porrafo 4.

Articulo 20

1. Todas as personas tienen o dreito d'emplegar a luenga estoricamén fablada n'o territorio an que i biben, de traza oral y por escrito, n'os trebunals de chustizia ubicaus n'ixe territorio. Os trebunals de chustizia han d' emplegar a luenga propia d'o territorio n'as suyas autuazions internas y, si á causa d'o sistema chudizial d'o estau, o prozedimiento contina difuera, o emplego d'a luenga orixinal debe mantener-se.
2. Con tot y con ixo, todas as personas tienen o dreito d'estar chuzgaus n'una luenga que replequen y que sigan capazes de fablar, asinas como d' espleitar d'os serbizios d'un entrepete libre de boso.

Articulo 21

Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito de que os apuntamientos n'os rexistros publicos sigan redautaus n'a luenga propia d'o territorio.

Articulo 22

Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito de que os documentos autentificaus por notarios publicos u zertificaus por atros ofizials publicos sigan redautaus n'a luenga propia d'o territorio an que ditos profesionals desembolican as suyans funzions.

Seuición II Educazión

Articulo 23

1. A educación debe posibilitar a capazidá d'autoexpresión lingüística y cultural d'a comunidá lingüística d'o territorio an que s'imparte.
2. A educación debe aduyar a mantener y desembolicar a luenga fablada por a comunidá lingüística d'o territorio an que s'imparte.
3. A educación debe estar siempre a o serbizio d'a diversidá lingüística y cultural y d'as relazions armoniosas entre as diferens comunidaz lingüísticas de tot o mundo.
4. N'a bastida d'os debanditos prenzipios, todas as personas tienen o dreito d'aprender cualesquier luenga.

Articulo 24

Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito de dezidir cuál ha d'estar o grau de presenzia d'a suya luenga, como beicular y como ocheto d'estudio, en toz os rans d'amostranza, aintro d'o suyo territorio: infantil, primaria, segundaria, teunica y profesional, unibertsitaria y amostranza de personas adultas.

Articulo 25

Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito d'espleitar d'os recursos

materials y umans ta adubir que a suya luenga siga presén n'o grau deseyau en toz os rans d'a, ostranza: profesorau adecuadamén formau, metodoloxía pedagogoxica adecuada, libros de testo, finanziazión, locals y equipamientos, teunoloxía tradicional y innobadora.

Articulo 26

Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito d'espleitar d'una educación que premita a toz os miembros suyos alquirir un completo dominio d'a propia luenga, incluyindo-ie as diferens abelidaz relativas a toz os ámbitos cutianos d'emplego, asinas como o millor dominio posible de cualquier otra luenga que deseyen conoxer.

Articulo 27

Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito d'espleitar d'una educación que premita a os suyos miembros alquirir o conoximiento d'as luengas relacionadas con a suya tradición cultural, tals como as luengas literarias u relixiosas que yeran d'antis más luengas cutianas d'a comunidá.

Articulo 28

Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito d'espleitar d'una educación que premita a os suyos miembros alquirir un conoximiento fundo d'o suyo erenzo cultural (estoria, cheografía, literatura y otras manifestazions d'a cultura suya), asinas como o millor dominio posible de cualquier otra cultura que deseyen conoxer.

Articulo 29

1. Toda presona tiene o dreito d'estar educada n'a luenga propia d'o territorio an que i bibe.
2. Iste dreito no escluye o dreito d'alquirir o conoximiento oral y escrito de cualquier luenga que pueda emplegar como traste de comunicación con otras comunidaz lingüísticas.

Articulo 30

A luenga y a cultura de cada comunidá lingüistica deben estar ocheto d'estudio y de rechira a libel unibersitario.

Seución III

Nombres propios

Articulo 31

Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito de preserbar y emplegar o suyo sistema de nombres propios en toz os ámbitos y en todas as ocasions.

Articulo 32

1. Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito d'emplegar os topónimos n'a luenga propia d'o territorio, de traza oral y escrita, y n'os ámbitos pribaus, publicos y ofizials.
2. Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito d'establir, preserbar y rebisar a toponimia autotona. Ista toponimia no puede suprimir-se,

distorsionada ni adautada arbitrariamén, ni tampoco sustituyida por cambeos n'a situgazión pulitica u d'atra mena.

Articulo 33

Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito d'autodenominar-sen con o nombre emplegau n'a suya luenga. Cualquier treslazión enta atras luengas debe ebitar denominazions ambiguas u dispreziatibas.

Articulo 34

Toda presona tiene o dreito d'emplegar o suyo antroponimo n'a suya propia luenga, en toz os ámbitos, y, cuan siga amenister, que se'n emplegue a trascrizión fonética más achustada posible ent'atro sistema grafico.

Seuzión IV

Meyos de comunicación y nuebas teunoloxías

Articulo 35

Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito de dezidir cuál ha d'estar o grau de presenzia d'a suya propia luenga n'os meyos de comunicación d'o suyo territorio, tanto n'os meyos locals y tradicionals como n'os de más gran espardidura y de teunoloxía más enantada, cualquier que siga o metodo de difusión u trasmisión emplegau.

Articulo 36

Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito d'espleitar d'os recursos materials y umans que sigan amenister ta asegurar o grau de presenzia deseyau d'a suya luenga y d'a propia expresión cultural n'os meyos de comunicación n'o suyo territorio: presonal adecuadámén formau, finanziazión, locals y equipamientos, teunoloxía tradicional y innobadora.

Articulo 37

Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito de recullir, a trabiés d'os meyos de comunicación, un conoximiento fundo d'o suyo erenzio cultural (estoria, cheografía, literatura y atras espresions d'a suya cultura propia), asinas como a más gran cantidá posible d'información sobre cualquier atra cultura que os miembros suyos deseyen conixer.

Articulo 38

As luengas y culturas de todas as comunidaz lingüísticas deben recullir o mesmo trato equitativo y no descriminatorio n'os meyos de comunicación d'o mundo.

Articulo 39

As comunidaz descritas en l'articulo 1, porrafos 3 y 4, d'ista Declaración, y os grupos nombraus n'o porrafo 5 d'o mesmo articlo, tienen o dreito d'espleitar d'una representación equitativa d'a suya luenga n'os meyos de comunicación d'o territorio an que son establius u por o que migran. Iste dreito s'ha d'exerzer n'armonía con os dreitos d'os otros grupos u comunidaz n'o territorio.

Articulo 40

N'a demba d'a teunoloxía informatica, todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito d'espleitar d'equipos adautaus a o suyo sistema lingüístico, asinas como ainás y produritos n'a suya luenga, ta poder aprobeitar plenamén o potenzial que ufreñ istas nuebas teunoloxías n'os prozesos de publicación, treslazión y información, asinas como n'a espardidura cultural en cheneral.

Seuzión V

Cultura

Articulo 41

1. Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito d'emplegar, mantener y potenziar a suya luenga en todas as menas d'expresión cultural.
2. Todas as comunidaz lingüísticas pueden exerzer iste dreito plenamén sin que o espacio de cualquier comunitá siga soxeto a una ocupación exemonica d'unatra cultura forana.

Articulo 42

Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito de desembolicar-se plenamén n'o suyo propio ámbito cultural.

Articulo 43

Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito d'auzeder t'as obras produzidas n'a suya luenga.

Articulo 44

Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito d'auzeder t'as programazions interculturals a trabiés d'a difusión d'una adecuada información, y de que se refirmen as autibidaz d'aprendizache ta presonas foranas, as de treslazión, doplache, sincronizazión posterior y subtetulau.

Articulo 45

Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito de que a luenga espezifica d'o suyo territorio ocupe una posición primordial n'as manifestazions culturals y n'os serbizios (librerías, bidiotecas, zines, teyatros, museyos, archibos, producción informatica, folclore, industrias culturals y todas as demás manifestazions culturals).

Articulo 46

Todas as comunidaz lingüísticas tienen o dreito de preserbar o suyo erenzo lingüístico y cultural, incluyendo-ie as manifestazions culturals, como os archibos documentals, obras artisticas, arquiteutonicas y monumentals, y d'a suya retulazión n'a luenga propia.

Seución VI

Ambito sozioeconomico

Articlo 47

1. Todas as comunidaz lingüisticas tienen o dreito d'establir o emplego d'a suya luenga en todas as autibidaz sozioeconomicas aintro d'o propio territorio.
2. Todas as comunidaz lingüisticas tienen o dreito de disposar, n'a suya propia luenga, de toz os meyos que en calgan ta l'exerzizio d'as autibidaz profesionals, como decumentos y obras de consulta, istruzions, formularios y equipos, ainas y produktos informaticos.
3. O emplego d'atras luengas n'iste ambito sólo puede desixir-se n'a mida de que lo chustifique a natura d'a propia autibidá profesional desembolicada. En dengún caso una luenga posterior no puede relegar u amagar o emplego d'a luenga propia d'o territorio.

Articlo 48

1. Todas as comunidaz lingüisticas tienen o dreito d'emplegar a suya propia luenga con plena balura legal n'as transaizions comerzials u d'atra mena, tals como a merca y a benda de biens y serbizios, as operazions bancarias, as aseguranzas, achustes de treballo y otros.
2. Denguna clausula d'istos autos pribaus puede escluyir u restrinchar o emplego d'una luenga n'o territorio an que ye propia.
3. Todas as comunidaz lingüisticas tienen o dreito de disposar d'os decumentos requerius t'a reyalización d'as operazions debanditas redautaus n'a luenga suya. Isto decumentos incluyen formularios, cheques, achustes, fauturas, recullidas, albarans, demandas y otros.

Articlo 49

Todas as comunidaz lingüisticas tienen o dreito d'emplegar a suya luenga en toda mena d'organizazions sozioeconomicas, tals como as laborals, sindicals, profesionals, gremials y artesanals.

Articlo 50

1. Todas as comunidaz lingüisticas tienen o dreito de que a suya luenga ocupe un puesto prenzipal n'a publidá, retulazión, siñalizazión esterior, y en tos os otros elementos que conforman a imachen d'o país.
2. Todas as comunidaz lingüisticas tienen o dreito de recullir n'a suya propia luenga una completa información oral y escrita sobre os produktos y serbizios ufrius por os establimientos comerzials aintro d'o territorio, tals como as istruzions d'emplego, etiquetas, ingrediens, albertenzias, guaranzias y otros.
3. Todas as siñalizazions publicas que afeutan a la seguridá d'as presonas han d'estar redautadas, por o menos, n'a luenga propia d'o territorio y en condizions no inferiors a las d'atras luengas.

Articlo 51

1. Todas as presonas tienen o dreito d'emplegar a suya luenga propia aintro d'o suyo territorio n'as suyas relazions con interpresas, establimientos

comerzials y entidaz pribadas y d'estar tamién atendidas u respondidas n'a mesma luenga.

2. Todas as presonas tienen o dreito, como comprers, cliens, consumidores u emplegaires, de recullir información oral y escrita n'a luenga propia d'o territorio an que os establecimientos son ubiertos ta o publico.

Articlo 52

Todas as presonas tienen o dreito d'exerzer as suyas autibidaz profesionals n'a luenga propia d'o suyo territorio, fuera d'as funzions inerens a os puestos de treballo que requieran o emplego d'atras fablas, tals como o profesorau de luengas, os tresladadors u os guías torísticos.

DISPOSIZIONS ADIZIONALS

Primera

Os poders publicos deben prener todas as midas adecuadas ta l'aplicación d' os dreitos proclamaus n'ista Declaración aintro d'as suyas respetibas arias u churisdizions. Más espezificamén, cal creyar fundos internazionals ta garantizar l'exerzizio d'os dreitos lingüisticos n'as comunidaz que tiengan ebidens mancas de recursos. D'ixa traza, as autoridaz publicas deben alportar o refirme que calga t'as luengas d'as dibersas comunidaz t'a suya codificaziún, trascrizión escrita, amostranza y o suyo emplego en l'almenistración.

Segunda

Os poders publicos deben garantizar que as autoridaz, as organizazions y as presonas concernidas sigan informadas d'os dreitos y os correspondiens debers que surchen d'ista declaraziún.

Terzera

Os poders publicos deben establir, n'a bastida d'a lexislaziún esistén, as sanzions correspondiens por a biolazión d'os dreitos lingüisticos cuaternaus n'ista Declaraziún.

DISPOSIZIONS ZAGUERAS

Primera

Ista Declaración proposa a creyaziún d'o Consello d'as Fablas n'o sino d'a Organizaziún d'as Nazions Unidas. Á l'Asambleya Cheneral d'a Organizaziún d'as Nazions Unidas ye á qui pertoca a creyaziún d'iste Consello, a definiziún d'as suyas funzions y o nombramiento d'os suyos miembros, y creyar un organismo de dreito internacional que protexca a las comunidaz lingüísticas en l'exerzizio d'os dreitos reconoxius n'ista Declaración.

Segunda

Ista declarazió recomienda y promuebe a creyazón d'una Comisión Mundial de Dreitos Lingüísticos, no pas ofizial, con caráuter consultivo, formada por representants d'organizacions no gubernamentals y organizacions que treballan n'a demba d'o dreito lingüístico.

Barzelona, chunio de 1996.

(traducción: [Franso Rodés](#))